

Comm. Illumina

Illumina faciem tuam super servum tuum, et salvum me fac in tua misericordia : domine, non confundar, quoniam invocavi te.

Világosítsd meg szolgálád fölött arcodat és szabadíts meg irgalmasságodban, Uram, szégyent ne lássak, mert hozzád folyamodtam.

A Comm. helye a liturgiában

Az *Illumina* kezdetű Communio a rendes formában bemutatott szentmisék esetében az *Évközi IV. vasárnapon* csendül fel,¹ a rendkívüli formában bemutatott szentmisék esetében *Hetvened vasárnapon* (Dominica in Septuagesima).

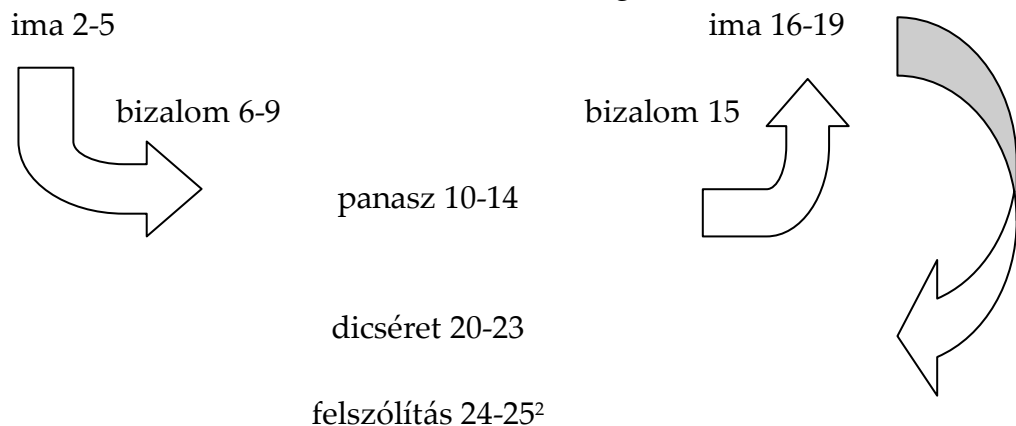
A Comm. bibliai forrása

A Comm. szövege a Zsolt 31 (30),17.18 szakaszaiból lett megszerkesztve. A zsoltár alapvetően egyéni panaszdal, amelynek alapvető témája az Istenbe vetett bizalom: Isten keze biztonságot ad és megvéd az ellenségekkel szemben. A zsoltáros – Dávid – nagy veszedelemben van, ezért könyörög Istenhez szabadulásért.

A zsoltár két nagy részből áll:

- I. 2-19
- II. 20-25

Az első rész szép *chiasztikus* szerkezettel szemlélteti a zsoltáros elbeszélését, amely bevezeti a második rész dicsérő szavait és az Isten szeretetére és bátorságra való felszólítást:

A Comm. kiemelt szövege a zsoltár első részének imájából származik:

בְּיָדְךָ עֵתָתִי הִצִּילֵנִי מִיַּד־אֹיְבֵי וּמִרֶדְפָּי:
הָאֵיךָ פָּנִיךָ עַל־עַבְדְּךָ הוֹשִׁיעֵנִי בַחֲסֶדְךָ:
יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹשָׁה פִּי קָרָאתִיךָ יִבְשׂוּ רַגְעִים יָדָמוּ לְשֹׂאֵל:
תִּתְּלֶמְנָה שִׁפְתֵי שִׁקְרַת הַדְּבָרוֹת עַל־צַדִּיק עֲתָק בְּגִאֲוָה וְבוֹז:

A zsoltáros imájában kifejezi Istenben való hitét: te vagy az én Istenem (30,15b), majd az Istenben való bizalom kifejezésére mondja: *idóm (életem) a te kezvedben van, szabadíts meg*. Ne én szégyenüljek meg, hanem ellenségeim, mivel én benned bízom (30,18).

¹ A három ciklusból az „A” évre, az OCM *Beati mundo corde* communiót írja elő.

² JBK 34:49

A Comm. dallama – modológiai alapok

A Comm. módusa: *protus authenticus*. Jellegénél fogva öblös, dús és mély hangzásvilágot sugall. Mind Cluny, mind Odo, a módus alapvető spirituális jellegét domborítja ki. Fiatal és friss férfierő árad belőle, Isten országának tetterős keresésének vágya hatja át.³ A módus hangvétele kifejezi a kontempláció édességét.

A módus zenei alaphangjai a *la* és *so* fent és *ré* lent, amelyekből a *la* képezi a tenort és a *re* a kadenciát. Eredetében a *MI* ősmódus hangzásvilágát tükrözi.⁴ Ebbe a hangzáskörbe tartozik pl. a *Speret Israel in Domino* antifóna is (CAO 4900)⁵.

A Comm. ambitusa: (*ta-do'*)

- *ta*, a kadencia alatti hangként (*servum*) inkább a *protus plagalis* jellemzőjeként, díszítőelem;
- *do* a kadencia alatti hangként (*-mina; tuum; et; confundar; invocavi*) inkább alsó díszítőelem;
- *ma*, a Comm. sajátossága (Bv, A, Mp, V);
- *ta-do'*, a tenor (*la*) díszítőeleme;

Az alap dallammenet:

fa

Illumina faciem tuam

re *do*

super servum tuum

so *fa* *re*

et salvum me fac

la

in tua mi-

so

-sericordia

la

do-

so

-mine, non con-

fa *re*

-fundar, quoniam invocavi te.

A Comm. paleográfiai vizsgálata a fontosabb adiasztematikus kódexek alapján (Ch47, B, G339, E121, L239, RAn, Bv33)

A Comm. szövegét hozzák a fontosabb kódexek (RBCKS), a dallamot a fontosabb *adia-* és *diasztematikus* tanúk (E84,6; B17v,4; G30,11; L32,13; Ch21,3 és Bv57v,3; A31v,10; Y60,2; K40v,7; Mp26,8; R22v,4; V27vb,1).⁶

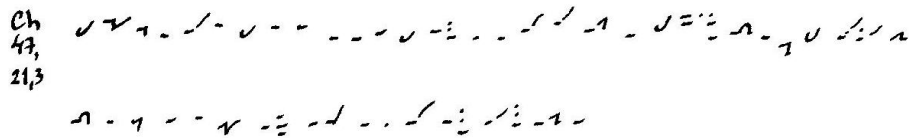
A Ch47, B, G339, E121, Bv33, An neumáinak összehasonlításából felismerhetők a kisebb különbségek:

³ Grün, Anselm, *Die spirituelle Wirkung der acht Tonarten des Chorals* in Verbényi István (szerk.), *Psallite sapienter*, Budapest 2008, 213.

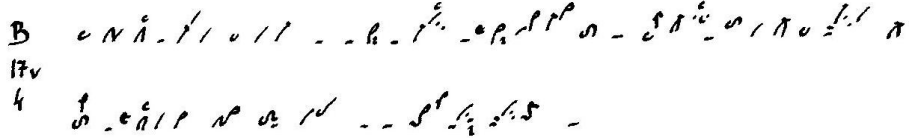
⁴ Saulnier, Daniel, *I modi gregoriani*, Solesmes 2000, 47-52.

⁵ LA06, 98; Sarum; PbN 12044, 34r; Wochester 160, 66; Lucca 601, 93.

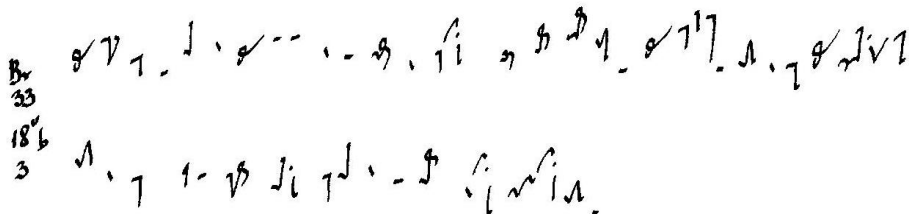
⁶ BzG 38,36-38; BzG 41/42,36

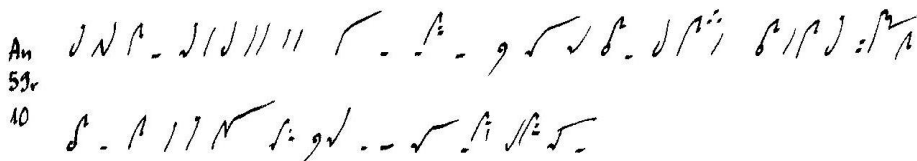
A 13. neuma a rajz alapján egy epiphonus a *servum* szó fölött. A *salvum* fölött széles és likveszkáló pes, de csak a *sal-* fölött. Hasonló csak az An és L írásmódjában van. A *me* fölött széles torculus, mint a G esetében. Az *invocavi* fölött széles és likveszkáló pes.

A *faciem* fölött a B-re jellemző széles pes (virga+episema és virga). A *salvum* fölött széles likveszkáló pes (virga+episema és likveszkáló virga). A *misericordia* fölött csak itt és L esetében van széles clivis.

A *servum* fölött likveszkáló oriscus. Az *et* fölött likveszkáló tractulus. A Ch, B, G, E, An írásmódjától eltérően nem használ trigont, hanem virgát clivisszel. A többi kódextől eltérően nem a *confundar* fölött likveszkál, hanem a *non* fölött. Az *invocavi* fölött pes inflatilia-val indít és clivisszel fejezi be a neumaegységet.

A *quoniam* fölötti első neuma likveszkáló augmentatív.

Szemiológiai elemzés

Mielőtt meghatároznánk, hogy a neumák által jelzett dallam milyen módon fejezi ki a szöveg mondanivalóját, a szöveget három részre tagoljuk:

- *Illumina faciem tuam super servum tuum* – az első szakaszban a *faciem tuam* (a te arcodat) és *servum tuum* (a te szolgádat) dominálnak.

A *faciem* fölött egy artikuláló pes látható (L: uncinus+virga, E: pes quadratus).

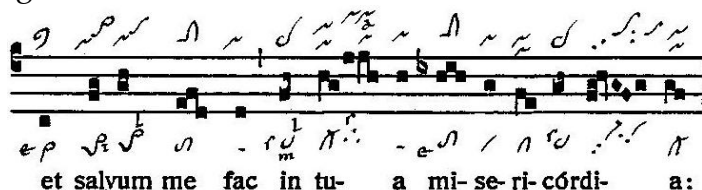

A szöveg mondanivalójának és a dallam által elősegített értelmező lendületéhez retorikai szempontból segítséget nyújt a *faciem* fölötti epiphonus, amely a *tuam*-ra vezeti a figyelmet, ugyanígy a *servum* fölötti cephalicus (E), amely a *tuum* szóra vezeti a figyelmet.

A *tuum* fölött pedig látunk egy virga+episema, utána pedig egy kadenciázó climacust (climacus praepunctis/pes subbipunctis artikulációval az első hangon). Ezáltal kialakul a szöveg dallami interpretációja: Illumina **faciem tuam**, super **servum tuum**.

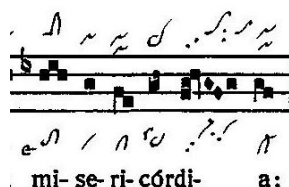
- *et salvum me fac in tua misericordia* – a második szakaszban a *salvum me fac* az *in tua misericordia* szövegrészhez vezet.

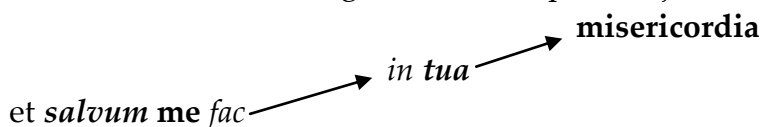
Az *et* (és) fölötti cephalicus átvétel a *salvum* szó fölötti dinamikus és likveszkáló pes-ekre, (L: széles, artikulált pes) amelyek révén a *salvum* örömteli és dinamikus jelleget ölt;

nem annyira könyörgő, mint inkább bizalomteljes nyugalom árad belőle, amit a *me fac* fölötti megnyugvó torculus és tractulus sejtet. Viszont a torculus és a tractulus nem lassítja le a dallamot, hanem valójában az előző likveszkáló neumák révén ujjongásba kezd Isten irgalma fölött, amit az *in* (-ban) fölötti intonáló epiphonus is elősegíti azáltal, hogy átvétel a *tuam* (tied) fölötti széles clivisre és könnyed trigonra. Ezt követi a *misericordia* szó ifjú, dagadó és örömteli kifejezése.

Ezáltal kialakul a szöveg dallami interpretációjának szerkezete:

- *Domine, non confundar, quoniam invocavi te* – a harmadik szakaszban az első egység (*Domine, non confundar*) a hangsúlyt áthelyezi az azt követő szakaszra: *quoniam invocavi te*. A *Domine* fölötti intonáló torculus könnyedén átvétel a *non confundar* szakaszra (ne lássak szégyent).

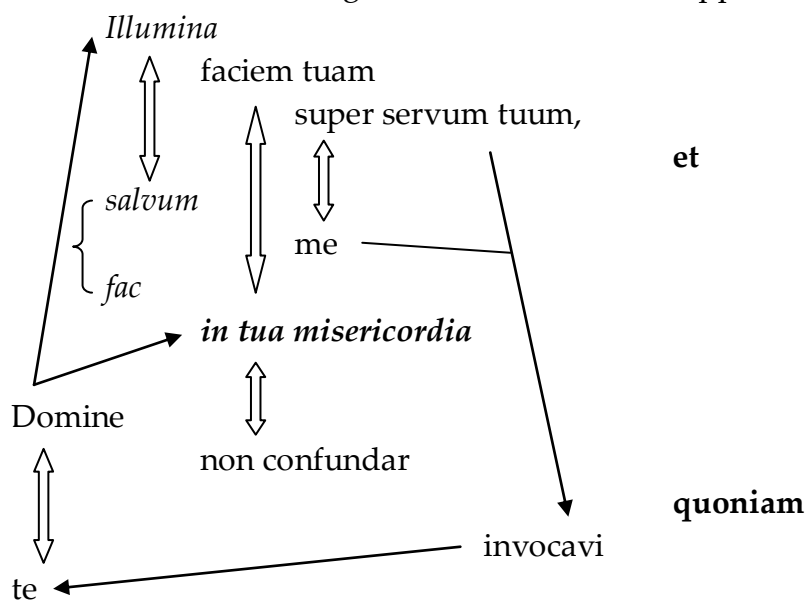

Itt a *confundar* fölötti cefalicus és likveszkáló porrectus és a harmadik, negyedik hangján artikulált pes subbipunctis új lendületet ad a *quoniam* értelmező szóval kezdődő szakasznak.

A *quoniam* virga+episema+pes rotundus neumacsoporttal kezdődik (scandicus kezdő artikulációval). Ez a neumacsoport adja meg a dallam és a szöveg drámai súlyát. A dallamban lévő drámai és mégis nyugalmat árasztó dinamikát az *invocabo* fölötti likveszkáló pes, majd az első hangján artikulált pes subbipunctis, végül a két széles tractulus+climacus (scandicus flexus) csoportból és a széles torculus-ból kadenciázó *te* szóhoz ékezőnk.

A dallam révén a szövegértelmezés következőképpen ábrázolható:

Összefoglalás

A fenti szerkezet alapján láthatóvá válik, hogy a Comm. központi fogalma *Isten irgalma*, amelynek révén Isten megvilágosítja arcát szolgálja fölött, és megszabadítja őt a megszégyenítéstől, mivel a szolga Istenhez kiáltott (Istenének vallotta).

A Comm. alapvetően az Isten irgalma iránti bizalomra szólít fel. A Comm. szerkesztője kiválasztotta a zsoltár teológiai magját és azt tette meg a zsoltár keretversének. Ezáltal a szentáldozáshoz járulók, az Oltáriszentségben felfedezhetjük Isten irgalmának arcát, amely Jézus Krisztusban ragyog föl mindannyiunk számára.